

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ· ΚΑΙ Δ'ΕΥΘΥΝΣΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΗΤ ΟΥΛΟΥ

καθηγητού της Γεωλογίας

ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ Πολυτεχνείῳ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ·

Νικ. Κ. Γερμανοῦ Δρ. Φ. Ε.

Αλεξαν. Δ. Βαλβῆ Δρ. Φ. Ε.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ἐν Ἀθήναις ἐτησίᾳ Δρ. 7.—

Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἐτ. • 7.50

Ἐξάμηρος • 4.—

Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ Φρ. χρ. 8.—

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ·

Ὀδὸς Φειδίου ἀριθ. 13

κατωτέρω τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΦΥΛΑΚΟΥ

15 — ΛΕΠΤΑ — 15

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. — Καρόλου Letourneau Δύο Σχολαὶ κατὰ μετάφρασιν Σταματίου Δ. Βαλβῆ, ὑφηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. — Περὶ τῆς γεωλογικῆς διαμορφώσεως τῆς Ἑλληνικῆς χώρας καὶ περὶ τῶν ἱραιοστέων αὐτῆς ὑπὸ Κ. Μητσοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. — Κωμῳδία μετὰ τὴν τραγωδίαν. Ὁ Haeckel ἐλεγχομένοις ὑπὸ τοῦ συντάκτου τοῦ «Λόγου»! — Ἡ θερμοκρασία τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

ΚΑΡΟΛΟΥ LETOURNEAU ΔΥΟ ΣΧΟΛΑΙ(*)

κατὰ μετάφρασιν

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ Δ. ΒΑΛΒΗ,

ὑφηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἡ ἀρχέγονος σοφία ἐν ὄλῃ τῇ ἐαυτῆς λαμπρότητι καὶ ἡ ζωσα ἐκείνης ποίησις φαίνονται ἐπὶ βραχὺ τι ἀναγεννώμεναι παρὰ τῷ Πλάτῳ. . . . Εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς φιλοσοφίας διδώσι τὴν αἴγλην, τὴν ἀνεξαρτήσαν καὶ τὴν στεφάνουσαν τῆς γλυπτικῆς.
Victor de LAPRADE,

Ὁ Πλάτων ὠνειροπόλει πολὺ. VOLTAIRE.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΣ(**)

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Ἦ κλέος, ὦ εὐδαιμονία, οὐδὲν εἰς ἐμὲ σκοτεινὸν ὑπελείψθη. Ἡ ἰσχυρὰ μου διάνοια τὰ πάν-

(*) Βλ. Ch. Letourneau Science et Matérialisme (Paris, 1879) σελ. 1—10.

Τὸ μεταφρασθὲν τοῦτο ἄρθρον τοῦ σοφοῦ Ch. Letourneau, συγγραφέως καὶ μεταφραστοῦ ἐκ τῶν δοκιματίων, ἐδημοσίευθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ Libre pensée κατὰ τὸ 1866. ἔτος. (Σημειώσεις τοῦ μεταφραστοῦ.)

(**) Αἰσθητικὸς, sensualiste κατὰ τὸ γαλλικὸν κείμενον (= αἰσθητιστής), εἶνε ὁ ἀποδιδὸς ταῖς αἰσθήσεσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐνοσιῶν ἢ τοῦ ἀπροσβέουαν τὸ Ἀριστοτελικὸν αὐτὸν ἐν τῷ νῷ ὁ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει. (Σημειώσεις τοῦ μεταφραστοῦ.)

τα διεφώτισεν ἐν τῇ φύσει. Περιφρονῶν πάντοτε τὸ ῥέον καὶ παροδικὸν φαινόμενον, προσπλώθην εἰς τὸ ὄντως ὄν. Τὸ αἰνίγμα τοῦ σύμπαντος ἔλυθη.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΣ.

Ποῦ ὑπάρχει ἡ οὐσία, ἐνδοξότατε μεταφυσικέ; Μόνον τὸ φαινόμενον προσβάλλει ἡμᾶς, μόνον αὐτὸ δύναται νὰ εἶνε τῶν ἡμετέρων παρατηρήσεων ἀντικείμενον, ἡ σὰρξ καὶ ὁ σκελετὸς τῆς ἐπιστήμης. Αὐτὸ ἀπαριθμοῦντες, αὐτὸ ἐξερευνῶντες, αὐτὸ εἰς τὸ φῶς ἐκφέροντες, δυνάμεθα νὰ διατυπώμεν νόμους, ὃ ἐστὶ νὰ γενικεύωμεν γεγονότα, φαινόμενα. Κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ οὐσία σου οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ λέξις πομπώδης καὶ ἐννοίας κενή. Οὐδαμῶς δυνατόν τὸ διαζύγιον τοῦ φαινομένου ἀπὸ τῆς οὐσίας. Κατ' ἐμὲ οὐδὲν ἄλλο ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει ἢ ἀείποτε κυμαινομένη ὕλη, ἥς τὰς ἀπαύστους μεταμορφώσεις προσπαθῶ νὰ ταξινομήσω καὶ νὰ ἐννοήσω, ἐξαρτῶν αὐτὰς ἐξ ἀδιασείστων νόμων.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Ἴδου καὶ ἄλλος ἐκ τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἀρρώστων τῶν προσβεβλημένων ὑπὸ τυφλώσεως πνευματικῆς καὶ ἀρνούμενων τὸ φῶς, ὅπερ ἀδυνατοῦσι νὰ ἴδωσι! Πῶς; Ἔχεις τὴν παράδοξον ἀξίωσιν ν' ἀναβαίνης ἐκ τοῦ ἐπὶ μέρους εἰς τὸ καθ' ὅλου ἔρπον ἐπὶ τοῦ ἀγόνου πεδίου τῶν συγκεκριμένων γεγονότων ὡς χελώνη ἐπὶ τῆς ἄμμου; Δύστηνε ἀρρώσστε, σὲ οἰκτεῖρω! Ἄλλ' οὕτω δὲν ἐργάζεται πνεῦμα ἀληθῶς φιλοσοφικόν· τοιοῦτο πνεῦμα, περιφρονοῦν τὰς ἀθλίας σου παρατηρήσεις, ἐν ἑαυτῷ μόνῳ ζητεῖ τὰ τοῦ κόσμου μυστήρια· δὲν εἶνε τὸ κάτοπτρον, ἢ ἀντανάκλασις τῆς παντογνώστιδος θεότητος;

ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΣ.

Ἦ ἐνδοξὸν τέκνον τοῦ θείου Πλάτωνος, δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἡ μεταφυσικὴ ἐντέλλεται εἰς τοὺς ἐαυ-

τῆς θιασώτας νὰ κλείωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἵνα βλέπωσι κάλλιον. Ἄλλ' ἐάσωμεν χαίρειν πᾶν μεθόδου ζήτημα, καὶ ἐπειδὴ ἀξιοῖς νὰ διδάξης τὸν μετὰ σοῦ διαλεγόμενον βέβηλον, μετάδος σὲ παρακαλῶ, εἰς τὴν πτωχὴν μου διάνοιαν γνώσεις τινὰς ἐκ τῶν τόσον ἀληθῶν καὶ τοσοῦτο γονίμων, αἵτινες πληροῦσι τὸν ἐγκέφαλόν σου. Πῶς, παραδείγματος χάριν, ἐννοεῖς τὴν θεότητα, ἥτις μοὶ φαίνεται τὸ κορυφαῖον δίδαγμα (la clef de voûte) τοῦ συστήματός σου ;

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Ἄκουε καὶ μάνθανε. Ἡ θεότης εἶνε ἡ ὑπερτάτη ἐνότης, ἡ ἐν παντὶ χρόνῳ ἐξ ἑαυτῆς ὑπάρχουσα, ἡ προωρισμένη νὰ ὑπάρχη ἀείποτε.

Αἰσθητικός.

Ἐπίτρεψόν μοι νὰ σὲ διακόψω. Ἄλλ' ἡ θεότης εἶνε οὐσία ἢ φαινόμενον ἢ ἀμφότερα, ἵνα κατὰ σὲ εἴπωμεν ;

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Ἡ θεότης εἶνε ἡ κατ' ἐξοχὴν οὐσία, τὸ ἀναγκαῖον ὄν, εἰς ὃ ἡ φαινομενικότης εἶνε ἀγνωστος, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἔχει πνευματικὴν τὴν ὑπόστασιν.

Αἰσθητικός.

Δὲν θὰ σοὶ ἀντεῖπω ὅτι ἡ ἀντίληψις ὄντος ἀύλου ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις τῆς πτωχῆς μου διανοίας· θὰ μοὶ ἀπεκρίνεσο, ἴσως ἐλλόγως, ὅτι ἡ διηλεκτικὴ πρὸς τὴν φαινομενικότητα ἐπικοινωνία ἐμείωσε τὴν πνευματικὴν μου ὄρασιν. Δὲν θὰ σ' ἐρωτήσω τίνα διαφοράν εὕρισκεις τοῦ ἀύλου ἀπὸ τοῦ μηδενός· ἡ μεταφυσικὴ οὐδόλως ἀποκρίνεται εἰς ζητήματα οὕτως ἄτοπα, καὶ ἔπειτα ἐπείγομαι νὰ σὲ ἀκούσω ἐκτιθέντα τὰ λαμπρά σου ἐνοράματα (intuitions). Διατί λοιπὸν ἡ θεότης εἶνε πνευματικὴ ; τίνες δὲ κατὰ τὸ σύστημά σου εἶνε αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸν κόσμον τὸν ὑλικόν ; Πῶς δὲ οὗτος ἐγεννήθη, ἂν ἐγεννήθη ;

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Τὸ κατὰ συμβεβηκὸς οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ εἶνε ἢ τοῦ ἀπολύτου ἀπόρροια, διότι . . .

Αἰσθητικός.

Σὲ παρακαλῶ πολὺ, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ μάχηται τις φιλοσοφικῶς, χωρὶς νὰ ἐξάγῃ ἐκ τῆς λύτης, εἰς ἣν καθ' ἑκάστην πίπτουσι, πλειότερον ἐσκωριασμένοι ἢ παλαιὰ πανοπλία, πάσας ταύτας τὰς ἀλλοκότους καὶ ὀλίγον εὐνοήτους λέξεις καὶ φράσεις, τὸ κατὰ συμβεβηκός, τὸ ἀπόλυτον, τὸ ἀντικειμενικόν, τὸ ὑποκειμενικόν, τὸ ἐγὼ καὶ τὸ μὴ ἐγὼ, καὶ τὰς λοιπὰς, λέξεις, αἵτινες, πληροῦσαι τοὺς συλλογισμοὺς τῶν κορυφαίων φιλοσόφων, παρέχουσιν αὐτοῖς φυσιογνωμίαν οὕτω παράδοξον, ὥστε τὸ δυστυχὲς κοινὸν ἐρωτᾷ ἂν ὑπάρχη ἐν αὐταῖς βαθύτης ἀμέτρητος ἢ ἀνεκδιήγητος μωρολογία ;

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Εἰς τὰς μεγάλας ἰδέας μεγάλαι λέξεις, ἰ π-

π ὀ λ ο φ ο ι λ ὀ γ ο ι (*), ὡς λέγει ὁ μωρὸς ἐκεῖνος Ἀριστοφάνης· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἢ συγκατάβασις μου θὰ προβῇ, εἰ δυνατόν, μέχρι τοῦ νὰ κατέλθω μέχρι τῆς γλώσσης σου.

Ἡ ἐνότης, ἡ ὑπερτάτη ἐνότης, ἡ οὐσία τῶν οὐσιῶν, ὑπάρχει, ἀμετακίνητος, καθ' ὅλην τὴν αἰωνιότητα. Ὑπάρχει, διότι ἐγὼ τὸ πιστεύω. Ἄλλ' ὁ ἐνυλὸς κόσμος, ὁ κόσμος οὗτος τῶν ἀξιοπεριφρονήτων καὶ ἀλλοιωσίμων φαινομένων δὲν ἠδύνατο πάντοτε νὰ ὑπάρχη οἷος εἶνε τὰ ν ὕ ν.

Αἰσθητικός.

Ἄλλ' ὑπῆρχε πάντοτε ;

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Περὶ τούτου αἱ γνῶμαι ἡμῶν μετεβλήθησαν διότι ἡ ἐνόρασις, ὅσον δῆποτε λαμπρὰ καὶ ἂν εἶνε, δὲν φθάνει πάντοτε διὰ τοῦ πρώτου ἄλλματος εἰς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν. Οἱ πλείστοι τῶν λαῶν ἐπίστευον κατ' ἀρχὰς τὴν ὕλην αἰώνιαν προβάλλοντες τὸ εὐπρόσωπον πρόσχημα ὅτι ἠδυνάτου νὰ ἐννοήσωσι τὴν τε φθορὰν καὶ τὴν γένεσιν αὐτῆς. Περὶ τούτου συμφωνοῦσιν Ἕλληνας καὶ Ῥωμαῖοι, Ἰνδοὶ καὶ Ἰουδαῖοι (**). Νεώτε-

(*) Τὸ πρωτότυπον κείμενον λέγει :

Aux grandes idées, les grands mots, les mots en p a n a c h é s, comme dit ce fou d'Aristophane.

Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ὁ συγγραφεὺς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸ περιλάληλον ἐκείνο χωρίον τοῦ Ἀριστοφάνους :

Ἔσται δ' ἰ π π ο λ ὀ φ ω ν τ ε λ ὀ γ ω ν κορυθαίολα νεῖκη σκινδαλέμων τε παραξῆνια σμιλεμάτ' ἔ' ἔργων, φωτὸς ἀμυνομένου φρενοτέκτονος ἀνδρός
ῤ ἤ μ α θ' ἰ π π ο β ἰ μ ο ν α Ἰ Ἀριστοφ. Βιτρίχ. 818—821
[Maineke].

Ἀποκαλεῖ δέ, φαίνεται, μωρὸν ὁ Πλατωνικὸς τὸν Ἀριστοφάνη καὶ ὡς ποιητὴν (διότι ὁ Πλάτων ἀποστέλλει, ὡς γνωστὸν, τοὺς ποιητὰς ἐκ τῆς ἐξουτοῦ πολιτείας) καὶ ὡς διακωμωδήσαντα ἐν ταῖς Νεφέλαις τὸν Σωκράτη καὶ τὴν δ.δασκαλίαν αὐτοῦ.

Σημειώσις τοῦ μεταφραστοῦ.

(**) Ἡ Γένεσις (1,2) λέγει κατὰ τὸ κείμενον τὸ Ἑβραϊκόν: ἀφ' ἰ λ ο τ ἔ γ η σ ε ν (faconna) ὁ Θεός, καὶ οὐχὶ ἐπ' ἰ ο ἰ ἔ σ ε ν (créa) ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (CHAVÉE) — Ὁρθῶς ἄρα ἡ Ἐπιφυλλὶς τῶν «Καιῶν» (τῆς 12 Δεκεμβρίου 1890) θὰ ἰσχυρίζετο, ὡς ἰσχυρίσθη, ὅτι τοῦδαυτοῦ αἱ Γραφαὶ ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ κόσμος ἐπλάσθη ἐκ τοῦ μηδενός, ἂν ἀντὶ τῶν Γραφῶν ἐποείτο λόγον περὶ τῆς τοῦ Μωϋσέως Γενέσεως, διότι, ὡς εἴρηται, ἡ Ἰένεσις ἐν τῷ πρωτοτύπῳ κειμένῳ τῷ Ἑβραϊκῷ δὲν λέγει ἐπ' ἰ ο ἰ ἔ σ ε ν ἀλλ' ἐπ' ἰ λ ο τ ἔ γ η σ ε ν ἤτοι δι' ἐκ ὀ σ μ ἔ σ ε ν. Ὁ συντάκτης δὲ τοῦ «Λόγου» (τῆς 29. Δεκεμβρίου 1890), ἐρωτῶν στίχ — ἔνοιαν ἔχει τὸ ῤῆμα ἐπ' ἰ ο ἰ ἔ σ ε ν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ἢ τὴν ἐκ τοῦ μηδενός, ἐκ τοῦ μηδενός τῆς ὕλης δημιουργίαν ; ο, ἀγνοεῖ προφανῶς τὸ πρωτότυπον τῆς Γενέσεως κείμενον τὸ Ἑβραϊκόν. Ἄλλ' ὅμως ὅτι ἀλλαγῆ τῶν Γραφῶν διδίσκασται ἢ ἐκ τοῦ μηδενός δημιουργία τοῦ κόσμου, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Ἀπ. Μακράκης, φαίνεται ἡμῖν ἀαντίρητον Ἐν τῷ Μακκαβαίων δευτέρῳ μάλιστα ὑπάρχουσι δύο ἀποδεικτικώτατα χωρία, ὧν τὸ ἕτερον, τὸ ἐξῆς, ἀναγράφει καὶ ὁ συντάκτης τοῦ «Λόγου» ἐν τῷ εἰρημηνῶ

ροί τινες, σοφίας ἀντιποιοῦμενοι, προσεπάθησαν, νομίζω, ν' ἀναστήσωσιν ἐκ νεκρῶν τὴν τερατώδη ταύτην πλάνην.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΣ.

Ἐπανερχόμεθα, ἂν ἐπιτρέπης, εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, νῦν δ' ὅμως ἐξακολουθεῖ.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Φεῦ τῆς ὀλεθρίας ἀποπλανήσεως! Νὰ κρίνωσι κατὰ τὴν ἀπατηλὴν τῶν αἰσθήσεων μαρτυρίαν!

Δὲν εἶνε προφανὲς εἰς τὸν θέλοντα νὰ σκέπτηται ὅτι τὸ μεταβαλλόμενον δὲν ἠδύνατο παύτε νὰ ὑπάρχη; Τὸ αἰώνιον ὀφείλει νὰ εἶνε ἀμετάβλητον, τὸ ἀμετάβλητον ὀφείλει νὰ εἶνε ἄυλον, ὅθεν...

ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΣ

Ἐννοῶ! Τοῦτο σημαίνει ἐν τῇ συνήθει γλώσῃ ὅτι πραγματικὸν εἶνε μόνον τὸ μὴ ὑπάρχον· καὶ δὲν βλέπεις ὅτι τὸ ὑπὸ σοῦ καλούμενον ὕλη δὲν δύναται νὰ διακριθῇ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ σοῦ καλουμένου πνεύματος; Τὸ σύμπαν ἐσχημάτιται ἐξ ὑφάσματος ὑλικοῦ, πεπρωκισμένου δι' ἰδιοτήτων ἐνεργῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀδιαχωρίστων. Ἐκεῖνο, ὅπερ θεωρεῖς σὺ ὡς πλάνην τοῦ θεοῦ Πλάτωνος, μοὶ φαίνεται ὄν ἰδέα ἐκ τῶν σπανίων λογικῶν ἰδεῶν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός· διότι, ἂν ἀντελήφθην αὐτοῦ καλῶς, ὁ Πλάτων πιστεύει μεθ' ὅλου σχεδὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὅτι τὸ τοῦ κόσμου ὕψασμά εἶνε αἰώνιον καὶ οὐδὲν ἄλλο εἰς τὴν θεότητα ἀναφέρει ἢ τὴν τοῦ χάους διάταξιν. Ἄλλ' εἰπέ μοι, πόθεν ἐξάγεις σὺ τὰς ἠθικὰς ιδιότητας, τὰς φυσικὰς τῷ λόγῳ ἀπολύτους, δι' ὧν κοσμεῖς τὴν θεότητα;

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Ἐξ αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως τοῦ φθαρτοῦ τούτου κόσμου, καὶ ἐν τούτῳ δὲ χρώμεθα τῇ μεθόδῳ ὑμῶν. Δὲν βλέπομεν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν τινά; Αὕτη λοιπὸν ἢ τάξις δὲν δύναται νὰ ἔχη αἰτίαν ἢ τὴν ὑπερτάτην διάνοιαν· διότι εἶνε ἄτοπον ν' ἀποδῶμεν αὐτὴν εἰς στοιχεῖα ὑλικά, εἰς στοιχεῖα ἀσυνείδητα καὶ ἀδρανῆ.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΣ.

Τὰ ἀπτὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα οὐδόλως εἶνε

φύλλω: Ἄξιόν σε τέκνον ἀναβλέψαντα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἰδόντα, γινῶναι ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐποίησεν αὐτὰ ὁ Θεός, καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος οὕτως γεγένηται, μὴ φοβηθῆς τὸν δῆμιον τοῦτον, ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν ἄξιος γενόμενος, ἐπίδεξι τὸν θάνατον, ἵνα ἐν τῷ ἔλειε σὺν τοῖς ἀδελφοῖς σου κομίσωμαι σε» (7, 28—29). Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ ἀκολουθῆσθαι χωρίῳ καταδεικνύεται, νομίζομεν, ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία τοῦ κόσμου: «Τοιγαροῦν ὁ τοῦ κόσμου κτίστης ὁ πλάσας ἀνθρώπου γένεσιν καὶ πάντων ἐξουρῶν γένεσιν, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ζωὴν ὑμῖν πάλιν ἀποδώσει μετ' ἔλεους, ὡς νῦν ὑπερορᾶτε ἑαυτοὺς διὰ τοὺς αὐτοῦ νόμους» (7, 23). Περὶ τινῶν ἄλλων χωρίων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης βλ. τὸ προσσημασμένον φύλλον τοῦ «Διγίου». — Σημειώσεις τοῦ μεταφραστοῦ.

ἀδρανῆ· ἰδιότητες ἐνεργοὶ ἐγκαινται ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκ τῆς συγκρούσεως αὐτῶν προκύπτει ἰσορροπίας κατάστασις σταθερὰ μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀλλ' ἐν ἧ ἢ μεταφυσικῇ οὐδὲν βλέπει, οὐδὲν δύναται νὰ ἴδῃ.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ.

Μὴ με διάκοπτε. Ἡ τάξις αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς αἰωνίας οὐσίας· ἀλλ' ὅμως ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἡ οὐσία αὕτη εἶνε ἀπείρως ἀγαθὴ· ἄλλως, ἐφηνουχάζουσα τῇ ἑαυτῆς μακαριότητι, δὲν ἠθελε ρυθμίσει τὴν σύγχυσιν, δὲν ἠθελε διατάξῃ τὴν ἔριν(*), καὶ τοῦτο δ' ἔτι τεκμηριοῖ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς φύσιν· διότι ἡ ὕλη δὲν δύναται βεβαίως νὰ εἶνε ἀγαθὴ.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΣ.

Ἄμεσως, ἂν ἀγαπᾷς, λέγομέν τινα περὶ τῶν ἰδεῶν· ἀλλὰ πρότερον ἐξακολουθήσωμεν ὁμιλοῦντες περὶ τῆς αἰωνιότητος τῆς ὕλης, ἢ, ἂν προτιμᾷς, περὶ τῶν πιθανοτήτων ὑπὲρ τῆς αἰωνιότητος αὐτῆς· διότι ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ ὁψωμεν τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἀσφαλοῦς ἐδάφους τῶν γεγονότων.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ ζήτημα τῆς αἰωνιότητος τῆς ὕλης δὲν ἀνῆκει πλέον εἰς τὰ μεταφυσικὰ ἐκ τῶν προτέρων (aux à priori métaphysiques)· ἡ παρατήρησις, ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη δύναται σήμερον νὰ παρακολουθήσῃ μορῆν τινὴ ἀνθρακος, παραδείγματος χάριν, κατὰ πάσας τὰς μεταμορφώσεις αὐτοῦ· κατὰ πρῶτον μὲν ἐν τῷ ἀέρι ἐν τῇ καταστάσει ἀεριοειδοῦς ἐνώσεως, ἔπειτα δὲ ἐν τοῖς ἰστοῖς τοῦ φυτοῦ, εἰς οὓς προσήλωσεν αὐτὸ ἢ βλάστησις προκλήθεισα ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων· ὕστερον δέ, ἀπολυόμενον τῆς πρώτης ταύτης βιολογικῆς ἐνσαρκώσεως, τὸ αὐτὸ ὑλικὸν μόριον μεταβαίνει εἰς τὸ σῶμα ζῴου, χρῆσιμεῖται εἰς τὴν τροφήν αὐτοῦ, καὶ ἀναρρίπτεται πάλιν εἰς τὸν ἀνόργανον κόσμον, εἴτε ἐν τῇ καταστάσει ἀνθρακικοῦ ἀερίου διὰ τῆς ἀναπνοῆς, εἴτε ἐν ἀλατώδει καταστάσει διὰ τῶν διαφόρων ἐκκρίσεων, ἵνα ἐντεῦθεν τὸν αὐτὸν ἐπανάρξῃται κύκλον, χωρὶς ν' ἀπολέσῃ κατὰ πάσας ταύτας τὰς περιόδους μηδὲ μικρόν τι τοῦ ἑαυτοῦ βάρους, τοῦθ' ὅπερ ἐξελέγχει ἀκόπως ἢ ἐξακριβωτικῇ πλάστιγξ τοῦ χημικοῦ, ὄργανον θαυμάσιον, συντελέσαν εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὴν χειραφέτησιν τῆς διανοίας αὐτοῦ πλείοτερον ἢ αἱ μεταφυσικαὶ οὐσίαι αἱ τὰ μάλιστ' ἀφηρημένα. Δικαιοῦμαι λοιπὸν νὰ ὑποστηρίξω ὅτι τὰ στοιχεῖα τὰ συνιστάντα τὸ ἄτομόν σου, καθ' ἣν στιγμὴν μοι ὁμιλεῖς, ὑπῆρχον πρὸ σοῦ ἐν παντὶ χρόνῳ,

(*) Βλ. Π. Βρ ἄτλα Ἄρμ ἐν ἡ Φιλοθέου καὶ Εὐγενίου ἐπιστολὰς ἧτοι σύντομον περὶ ψυχῆς καὶ θεοῦ διδασκαλίαν (Ἐν Ἀθῆναις. 1884) σελ. 210:

«Τί ἕτερον δύναται νὰ εἶνε ἡ ποίησις τοῦ κόσμου ἢ δῶρον καὶ τρόπον τινὰ ἐκχείλιμα τῆς ἀπείρου αὐτοῦ ἀγαθότητος;» Πρβ. καὶ Ἄ. Διομήδους Κυριακοῦ Μιλέτας σελ. 252. — Σημειώσεις τοῦ μεταφραστοῦ.

ὅτι θὰ ἐπιδιαμείνωσι μετὰ σέ, ὅτι ἴσως θὰ μεταβῶσιν ἡμέραν τινὰ ἐν μέρει εἰς τὰ ἐγκεφαλικά κύτταρα φιλοσόφου τινὸς ὑλιστοῦ, ὡς δὲν εἶνε ἀδύνατον ὅτι τινὰ ἐξ αὐτῶν εἰργάσθησαν ἄλλοτε συγγράφοντα τὸν Φαῖδρον ἢ τὸν Τίμαιον.
(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΕΩΛΟΓΙΚΗΣ Δ'ΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΗΦΑΙΣΤΕΙΩΝ ΑΥΤΗΣ (*)

Ι.

Ἐν μέσῳ τῶν γλαυκῶν καὶ θαυμασιῶν τούτων θαλασσῶν, ἃς ἐκλείσαν τὰ ἀνδραγαθήματα τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλλάδος, ἐν μέσῳ τῶν τερπινοτάτων τούτων θαλασσίων κόλπων, ὧν ἐκάστη γωνία ἔνδοξα γεγονότα καὶ εὐαρέστους ἀναμνήσεις φέρει εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν, θὰ ἀφηγηθῶ ὑμῖν ἐν ὀλίγοις τὴν γεωλογικὴν διαμόρφωσιν τῆς προσφιλοῦς πατρίδος καὶ τὸ παρελθὸν αὐτῆς, ὅπερ διέρρησε, πρὶν ἐπ' αὐτῆς ἐμφανισθῶσι τὰ πρῶτα λογικὰ ὄντα, οἱ ἄνθρωποι.

Ἡ πατρίς ἡμῶν, ἡ σμικρὰ ἀλλ' ἔνδοξο Ἑλλάς, ἥτις διὰ τῶν πολυκόλπων αὐτῆς ἀκτῶν, τῶν χαριεστάτων τῆς ὄρεων καὶ τῶν βαθυσκίων τῆς φαραγγῶν καὶ κοιλάδων μοναδικὸν παρέχει ἐν τῷ κόσμῳ παράδειγμα καθέτου καὶ ὀριζοντίου διαμελισμοῦ(**), ὑπῆρξεν ἐν τῇ παρόδῳ ἀπείρων αἰῶνων, πρὶν κατοικηθῆ ὑπ' ἀνθρώπων, τὸ θέατρον πλείστων καὶ ποικίλων γεωλογικῶν καταστροφῶν καὶ ἀνατροπῶν.

Καὶ ἔπρεπεν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις ἐπὶ χιλιετηρίδας ἀπείρους νὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἐλαχίστου τούτου τμήματος τῆς γῆνιου ἐπιφανείας, ὅπερ Ἑλλάδα καλοῦμεν, ὅπως κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς δημιουργίας ἐπὶ στιγμῇ μόνον γεωλογικοῦ χρόνου ἀναλάμψῃ ἐπ' αὐτῆς καὶ ἀκμάσῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὁ ἑλληρισμός, ἡ δόξα καὶ τὸ καύχημα συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, οὐτινος τὸ ἀθάνατον στέμμα, ὁ ἀπαραμίλ-

(*) Τὸ μάθημα τοῦτο διδαχθὲν ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ «Μυκάλη» πρὸ τοῦ ἡριστιείου τῶν Μεθύνων τῇ 9ῃ Ἰουνίου ε. ε. δημοσιεύεται, διότι παρά τινων, τὴν χολῆν καὶ τὸ δηλητήριον εἰς τὰ χεῖλη ἔχόντων, ἐθεωρήθη ὡς ἀκατάλληλον διὰ τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γενόμενῃ ἐπιστημονικῇ ἐκδρομῇ ὑπὸ τοῦ φοιτητικοῦ συλλόγου.

(**) Μόνον ὁ σχολαστικὸς τῶν γεωγραφιῶν κριτής τοῦ 1887 ἐν τῇ πεχυλῇ ἀμαθίᾳ του ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ τὸ ὄρθον τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου βρον. Ἡ παρούσα τῆς χέρσου ὅψιν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς μακροχρονίου γεωλογικῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων καὶ τῆς ἀτμοσφαιρας. Τὰ γεωλογικὰ ταῦτα αἷτια, ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἐνεργήσαντα, διέβρωσαν καὶ διεμέλισαν τὴν ἐκ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης βραδέως ἀναδύσαν χέρσον καὶ ἔδωκαν αὐτῇ τὴν παρούσαν ὄψιν. — Ἀλλὰ ποῦ νὰ μάθῃ ταῦτα ὁ δεινὸς πανεπιστήμων; Ἐν χαβιανοῦ ἡμεῖς βεβαίως ὄχι!

ἄλιος Παρθενῶν, ἵσταται ἐκεῖ ὑπερήφανος ἐπὶ τῆς ἰεραῖς τῶν Ἀθηνῶν Ἀκροπόλεως, καταυγαζόμενος ὑπὸ τῶν χρυσῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων.

2.

Ὅτε σύμπαντα τὸν πλανήτην ἡμῶν πανταχόθεν ἐκάλυπτεν ἡ ἀρχέγονος καὶ θερμὴ θάλασσα, ἕνα καὶ μόνον συνεχῆ καὶ πολυκύμαντον ἀποτελοῦσα ὠκεανόν, καὶ ὅτε οὐδεμία ὑπῆρχε στερεὰ, οὐδὲν δὲ εἶχεν εἰσέτι ἐμφανισθῆ ἐπὶ τῆς γῆς ἐνόργανον ὄν, ἐκυφοροῦντο ἐν τοῖς σπλάγγχοις(*) τῆς θαλάσσης ἐκείνης τὰ πετρώματα, ἅτινα ἀποτελοῦσι νῦν τὸν ἱερὸν Ὀλύμπον, ἐφ' οὗ κατῴκησαν ἀκολούθως οἱ ἀθάνατοι, τὸ Πεντελικόν, ἐξ οὗ ὁ Φειδίας καὶ ὁ Ἰκτινος ἐφοδόγησαν καὶ ἐκάλωψαν τὸν Παρθενῶνα, τὸ ἀριστούργημα τῆς ἀνθρωπίνου ἐπινοίας, τὸν Ὑμηττὸν καὶ τὴν Λαυρεωτικὴν, ἐξ ἧς ὁ μεγαλοφυὴς Θεμιστοκλῆς ἐπορίσθη τὸν ἄργυρον, δι' οὗ κατετρόπωσεν ἐν τοῖς στενοῖς τῆς Σαλαμίνας τοὺς βαρβάρους, καὶ τὰς ἐν τῇ θαυμασίᾳ τοῦ Αἰγαίου λεκάνῃ κατὰ δύο στίχους τεταχμένας Κικλάδας νήσους, καὶ τὰς ἄλλας παρὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κειμένας, ὧν πολλαὶ ὁμοιάζουσι πρὸς κἀνίστρα πλήρη ἀνθέων, πλέοντα ἐν τῇ γλαυκῇ θαλάσσει.

Τὰ πετρώματα τούτα μεταβλήθηντα εἰς μάρμαρα χιονόλευκα καὶ μαρμαρυγικακοῦς σχιστολίθους, ἐξαρθέντα δ' ἀκολούθως τῶν κυμάτων τῆς παναρχαίας καὶ ἀρχεγόνου ἐκείνης θαλάσσης, ἀπετέλεσαν χώραν ἀναπεπταμένην καὶ εὐήλιον, Ἑλληροασιατικὴν ὑπὸ τῶν γεωλόγων κληθεῖσαν ἡπειρον, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου(**) καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, κατέληγεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Τότε δὲν ὑπῆρχε τὸ Αἶγαίον Πέλαγος, ἡ δὲ Κρήτη ἦτο συνδεδεμένη μετὰ τῆς χώρας ταύτης, ἐνῶ ἡ ἐπίλοιπος Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ Ἴόνιοι νῆσοι διετέλουσαν εἰσέτι ὑπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης.

3.

Ὀλόκληρος ὁ παλαιζωφικός αἰὼν παρῆλθε, κατὰ τὸν ὅποιον διέρρησαν, ὡς ὁ Dana ὑποστηρίζει, 9,000 ἑκατομῦρια ἔτη, καὶ ἡ ἐπίλοιπος ἑλληνικὴ χώρα ἴθα-

(*) Ὁρθότερα φαίνεται ἡμῖν ἡ γνώμη, ὅτι οἱ χρυσταλλοπαγεῖς σχιστολίθοι καὶ τὰ μάρμαρα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἄζωικὴν περίοδον, οὐχὶ δὲ ὅτι εἶνε πετρώματα κρητιδικὰ, καθολικῆν παθόντα μεταμορφώσιν.

(**) Ὁ γεωγράφος κολλυβιστής τοῦ 1887 ἐν τῇ κρισεολογίᾳ του (σελ. 124), διορθῶν τὸν ἐπαινεθέντα συγγραφέα, λέγει «Ὁ Ὀλύμπος δὲν ταπεινοῦται, ἀλλὰ διὰ τῆς διαρρηξέως ἐσχῆμα τίσθησαν τὰς ἐν τῶν Τεμπῶν». Δὲν θὰ ἐπίστευεν ὁ Δίσκαλος οὗτος τὰς περὶ Τεμπῶν μυθολογούμενα, ἂν ἐγνώριζε τὰς ἐργασίας τῶν Βιενναίων γεωλόγων. Τὰ Τέμπη εἶνε συγκλινησολιὰς (ἀγνοῶ, ἂν ἐννοῇ τὸν βρον τοῦτον), ἐν τῇ τὰ ὕδατι, ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἐνεργήσαντα διὰ τῆς διαβρωτικῆς τῶν ἐνεργείας, ἐσχηματίσαν τὴν κοίτην τοῦ Πηγιοῦ, δι' ἧς ἐξεχύθησαν τὰ ὕδατα, ἅτινα εἰς λίμνην εἶχον μεταβλεῖ ἀπασαν τὴν Θεσσαλίαν.